

Анна МОРОЗОВА

науковий співробітник відділу теорії та методології гуманітарної освіти Інституту вищої освіти Національної академії педагогічних наук України

Ключові слова: науковий медіатекст, медіакомпетентність, корпусна лінгвістика, методи аналізу наукової періодики, дослідницько-медіаосвітня технологія, аналіз ключових слів, корпус текстів.

У статті теоретично обґрунтовано та представлено дослідження ключових слів корпусу текстів фахової наукової періодики (на прикладі журналу "Вища освіта України"). Автор пропонує розглядати розроблену ним технологію як дослідницько-медіаосвітню, тобто як таку, що може не лише слугувати дослідникам для виявлення індикаторів стану предметної галузі й підвищенню ефективності наукової комунікації, а й може бути використана в навчально-виховному процесі для розвитку медіакомпетентності фахівця відповідної предметної галузі. Наше дослідження спрямоване на поглиблення фахових знань та розширення педагогічного інструментарію викладача; а також на підвищення ефективності викладання дисциплін соціально-гуманітарного циклу, що належать до аналізованої предметної галузі відповідного періодичного видання.

УДК:378:81'373.46:004.912(051)

КЛЮЧОВІ СЛОВА ФАХОВОГО ЖУРНАЛУ ЯК ІНДИКАТОРИ ТЕРМІНОЛОГІЧНОГО СТАНУ ПРЕДМЕТНОЇ ГАЛУЗІ (НА ПРИКЛАДІ ЧАСОПISУ «ВИЩА ОСВІТА УКРАЇНИ»)

© Морозова А., 2015

науковій літературі досить багато визначень терміна «ключові слова» (КС). Лексеми з цією позначкою виступають у ролі одиниць, котрі несуть основний смисл у тексті. Вони є «смысловими віхами» і слугують орієнтирами, за допомогою яких відбувається не тільки членування тексту на окремі смислові фрагменти, на окремі смислові групи. Саме завдяки кількаразовому повторенню в тексті ключові слова утворюють стрижень тексту, цементують його. Завдяки їм текст набуває зв'язності, цілісності, єдності. Проблемами тексту переймається текстологія – відносно нова галузь наукового знання. Для багатьох інших фахівців ключові слова слугують пошуковими орієнтирами, оскільки вони відтворюють наукову картину світу, що визначається як система знань, синтезуючих результати дослідження конкретних наук зі знанням світоглядного характеру [6, с. 89].

У лінгвістичних працях для позначення подібних елементів використовуються різні терміни, найбільш поширеним з яких і є «ключові слова». Поряд з цим поняттям зустрічаються й інші, близькі за змістом: «опорний елемент», «ключовий елемент», «смыслові віхи», «смыслові опорні пункти», «смыслові ядра», «ключові знаки», «концептуальні ключові слова», «тематичні ключові слова», «маркеми», «лінгвокультурами»,

«логоєміями», «культурознак» та ін. Існують і такі поняття, як «ключові слова поточного моменту» і навіть «ключові слова збіглого року» [10]. І. Осипова наголошує, що об'єднує всі ці терміни те, що вони позначають такі частини тексту, які в першу чергу слугують для його розуміння [13].

Належність слова до ключових визначається, насамперед, його частотністю, повторюваністю в даному тексті. І саме КС є найбільш суттєвими одиницями для розуміння тексту, вони сигналізують про предметну галузь знання, простір і час; їх однаково розуміють члени одного соціуму, що полегшує діалог між ними. КС є носіями смислу тексту на всіх рівнях його розуміння. КС наукового тексту виконують комунікативну функцію, є засобом наукової комунікації (використання КС у предметних каталогах, реферативних журналах сприяє полегшенню пошуку необхідної наукової інформації, прискорює процес обміну науковими даними) [9].

Українські дослідники О. Ляшко, І. Миклушка [7] аналізують процедури виділення ключових слів як індикаторів предметної галузі й зазначають, що набір КС – це каталог концептів, навколо яких виникають основні ідеї наукового тексту. Цей набір дає читачу уявлення про стан знань у даній галузі, він науково орієнтує читача. Чим краще читач знає предметну сферу, тим зрозумілішим є для нього текст.

Теоретичною та методологічною основою нашого дослідження є **методи корпусної лінгвістики** (к.л.) та **медіаосвітній підхід**. Під корпусною лінгвістикою розуміють лінгвістичні дослідження, побудовані на основі аналізу автентичних корпусів (баз даних) текстів. Корпуси письмових та усних

текстів успішно застосовуються при навчанні іноземної мови і в лінгвістичній педагогіці. К. л. орієнтована на прикладне вивчення мови, її функціонування в реальних середовищах і текстах і дозволяє визначити частотність слів, лексико-граматичних конструкцій у різних мовних жанрах [11].

Поняття **медіакомпетентності** включає в себе: 1) знання різноманітних технологій формування медіатекстів, їх типології, жанрових особливостей, технік і прийомів впливу на свідомість людини, історії медіальних комунікацій; 2) володіння різними методами аналізу та оцінки медіатекстів; причому у багатьох роботах робиться акцент на необхідності розвитку критичного підходу в інтерпретації та оцінці змісту медіатекстів; 3) уміння вибудовувати і свідомо підтримувати критичну дистанцію щодо тих медіальних структур, які орієнтовані на маніпуляцію колективною та індивідуальною свідомістю; 4) здатність розрізнення різноманітних методів конструювання соціальної реальності на основі медіатехнологій та медіатекстів; 5) можливість розрізнення та оцінки культурних, аксіологічних, естетичних, ідеологічних, політичних контекстів у медіаповідомленнях [12]. У нашому дослідженні наукова періодика розглядається як медіатекст певної предметної галузі. Медіатекст – це «повідомлення, викладені в будь-якому виді та жанрі медіа...» [14].

Методи аналізу КС

Використання методів статистичного аналізу дає можливість виділити КС за частотним розподілом слів у тексті незалежно від мови, але не дозволяє повною мірою врахувати сенс тексту. Реалізація методів

Таблиця 1

Переваги та недоліки статистичних та лінгвістичних методів аналізу ключових слів (за О. О. Арсірієм, А. А. Чугуновим та Ю. М. Ларченко)

	Статистичні	Лінгвістичні
Переваги	Дає можливість виділити КС за частотним розподілом слів у тексті незалежно від мови. За умови наявності електронної бази з текстами є можливість автоматизації аналізу.	Дає можливість отримати сенс тексту за його семантичною структурою, що дозволяє точніше аналізувати текст, виділяючи його структурні особливості.
Недоліки	Не дозволяє повною мірою врахувати сенс тексту.	Є більш трудомістким і складним у використанні, оскільки передбачає орієнтацію на конкретну мову з її конкретними семантичними особливостями, необхідність врахування багатства семантики та морфології природних мов.

лінгвістичного аналізу у виділенні КС можлива за рахунок врахування морфологічних особливостей слова як елемента тексту (довжина слів, частини мови, рід, власна чи загальна назва, відміна, форма порівняння тощо) [3] (табл. 1).

Аналіз ключових слів корпусу текстів наукової періодики за розробленою нами технологією передбачає такі етапи:

1) створення бази даних (корпусу текстів) пристатейних ключових слів у придатній для статистичного опрацювання формі;

2) виявлення через статистичне опрацювання найбільш частотних ключових слів (у т.ч. словосполучень);

3) висновки на основі отриманих даних щодо термінологічної спрямованості наукового періодичного видання;

4) висновки щодо актуальних концептів певної тематичної галузі;

5) корегування викладачем змісту відповідної аналізованій галузі навчальної дисципліни з урахуванням актуальних концептів, що були виявлені в ході аналізу (результати аналізу ключових слів, зокрема, можуть слугувати основою для створення навчальних тезаурусів аналізованої предметної галузі або відповідної їй навчальної дисципліни);

6) упровадження такого аналізу в навчальний процес вищих навчальних закладів.

Ми пропонуємо такі **цілі впровадження аналізу ключових слів наукової періодики** в навчальний процес вищої школи:

а) підвищення ефективності засвоєння студентами змісту навчальної дисципліни, зокрема фахової термінології;

б) розвиток дослідницької компетентності студентів, уміння навчатись через дослідження;

в) розвиток

г) вироблення студентами та викладачем власних більш ефективних пошукових стратегій через уміння підбирати більш релевантні ключові слова в роботі з науковими текстами;

д) вироблення викладачем-науковцем більш ефективних стратегій

Це дослідження ключових слів тематичного часопису «Вища освіта України» за 2010–2013 роки здійснено з опрентям на створений нами корпус текстів цього часопису. Кожен текст, крім анотації, обов'язково має перелік КС, запропонова-

ний автором. Список аналізованих лексем сформовано за принципом суцільної вибірки на основі цих ключових слів. За ці роки в часописі видруковано значний обсяг публікацій та широкий спектр понять, що належать до предметної галузі. Існування тематичних журналів допомагає сформувати релевантний корпус текстів.

Фахові тематичні журнали відображають основні напрями досліджень, що здійснюються в конкретній предметній галузі, тому корпус текстів таких видань, слідом за К. Білоусовим і Н. Зелянською [4], ми приймаємо як репрезентативний, а закономірності організації інформаційного простору корпусу текстів – як такі, що мають властивості зовнішньої валідності. Таким чином, можна стверджувати, що лінгвістичний аналіз ключових слів масиву публікацій є свідченням феноменів, які мають місце у релевантній предметній галузі. Операціональними одиницями дослідження послужили ключові слова, визначені авторами публікацій до своїх статей.

Звернення до ключових слів наукових публікацій обумовлене тим, що, по-перше, за допомогою цих маркерів автори самі позначають домінанти концептуального простору своїх досліджень, по-друге, ключові слова «наукових публікацій являють собою конструкт, що легко формалізується в межах великого корпусу текстів» [4].

Хід емпіричного етапу дослідження: було сформовано масив даних всіх записів КС у табличному редакторі MS Excel, які були позначені до статей в журналі ВОР (№ 2, 2010 – № 2, 2014) **загальною кількістю 1465** (загальна кількість КС у базі даних (БД)).

Далі, також шляхом машинного опрацювання в програмі MS Excel, було зроблено підрахунок частотності використання одних і тих самих КС у різних статтях. Підрахунок проводився через порівняння двох таблиць – першої, з усім масивом КС і технічним стовпчиком з одиницями для кожного запису КС, і другої таблиці, яка містила тільки неповторювані рядки із записом КС (копіювати лист – перейменувати – «Видалити дублікати» у вкладці «Дані»).

Проведене машинне опрацювання виявило, що **кількість різних КС**, використаних авторами, становить **815**, тобто **55,6 %** від

загальної кількості КС. Безпосередньо для підрахунку частотності було використано формулу MS Excel «СУММЕСЛИ (діапазон; критерій; діапазон підсумовування)», де *діапазон* – це стовпчик записів КС з першої таблиці («Ключові слова (БД)»), *критерій* – відповідний стовпчик записів з КС у другій таблиці («Ключові слова») і *діапазон підсумовування* – відповідний стовпчик з одиницею з першої таблиці («к-ть»).

Таких КС, які повторювалися в БД лише 1 раз, було виявлено 625, більше одного разу – 190 КС (у сумі 840 записів у БД), з них 114 КС повторювалися двічі (228 записів у БД), 26 КС (78 записів у БД) – тричі, 18 КС (72 записів у БД) – 4 рази і т. д. (див. дані в табл. 2).

Таблиця 2

Частотність найбільш популярних (>2 повторів) КС в журналі «Вища освіта України» за 2010-2014 рр.

Ключові слова	Частотність	% від заг. К-ті записів КС (1465)	% від суми записів КС в БД >2 (612)
Освіта	70	4,8	11,4
Людина	59	4,0	9,6
Культура	55	3,8	9,0
Виховання	44	3,0	7,2
Особистість	27	1,8	4,4
Навчання	15	1,0	2,5
Нанотехнології	13	0,9	2,1
Вища освіта	12	0,8	2,0
Наука; університет	11	0,8	1,8
Цінності;	10	0,7	1,6
Медіаосвіта; свідомість	9	0,6	1,5
Болонський процес; ноотехнології; управління	8	0,5	1,3
Вищий навчальний заклад (ВНЗ); глобалізація; демократія; навчальний процес	7	0,5	1,1
Автономія; компетентнісний підхід; парадигма; світогляд; сталий розвиток	6	0,4	1,0
Відповідальність; громадянське суспільство; інформаційні технології;	5	0,3	0,8
Діти з особливими потребами; екологічна свідомість; здоров'я; інновація;	4	0,3	0,7

Академічна мобільність; академічна співпраця; безперервна освіта; виховне середовище; демократизація; дистанційне навчання; дитина; діяльність; екологія; життєтворчість особистості; інформаційна грамотність; інформаційно-комунікаційні технології; компетентність; конкурентоспроможність; мораль; неперервна освіта; обдарованість; політика; розвиток; розуміння; світоглядні орієнтації; свобода; система освіти; туризм; форсайт; цілісність	3	0,2	0,5
Всього	612	41,8	100,0

Отже, ми виявили найбільш часто повторювані КС – актуальні для даного періоду і предметної галузі, що позначається нами як «теорія і практика вищої освіти України». Набір цих слів визначає **тематичну (термінологічну) галузь журналу. Глибина термінологічної спеціалізації журналу** визначається діленням суми найбільш популярних КС на загальну суму згадувань КС в журналі [2]. Якщо прийняти за найбільш популярні КС, частота яких більша за 1, тобто повторювані двічі та більше разів, то показник глибини термінологічної спеціалізації журналу «Вища освіта України» становитиме – 0,57. Якщо прийняти за найбільш популярні КС, частота яких більша за 2 повтори, то цей показник буде трохи меншим – 0,42. Отже, можна зробити висновок, що журнал ВОУ має середню глибину термінологічної спеціалізації, тобто не є надто вузькоспеціалізованим, але й не належить до видань з широкою тематикою. Такий висновок підтверджує як заявлений редакцією статус теоретичного та науково-методичного часопису, акредитованого ВАК як наукове фахове видання одразу у двох галузях – педагогіці та філософії, так і тезу П.П. Куляса про те, що ВОУ має ознаки громадсько-політичного видання [1].

Зазначимо, що ми не ставили завдань виявлення авторської приналежності КС і впливу публікаційної активності того чи іншого автора на частотність того чи іншого КС, ці завдання позначимо як перспективні. Нижче в таблиці представлені дані, що найбільш часто зустрічаються у КС.

Порівняльне дослідження КС журналів ВОУ та «Высшее образование в России» за 2014 рік. Порівняння було здійснене на базі корпусу КС журналу «Высшее образование в России» (2014, №1–6) та журналу «Вища освіта України» (2014, №1–2).

Таблиця 3

**Частотність КС журналу
«Высшее образование в России»
за I півріччя 2014 року**

Найчастотніші КС журналу «Высшее образование в России» за I півріччя 2014 року	Частотність	% від заг. К-ті КС
Інновації	6	0,92
CDIO*	4	0,61
Інноваційна діяльність	4	0,61
Інноваційна	4	0,61
Інноваційна модель педагогічної практики	4	0,61
Арктична зона Російської Федерації	3	0,46
Арктичні наукові дослідження	3	0,46
Інноваційний розвиток	3	0,46
Інновація	3	0,46
Інноваційне спрямування	3	0,46
Інноваційне середовище	3	0,46
Інноваційне підприємництво	3	0,46
Інноваційно-технологічні центри	3	0,46
Іноземні студенти	3	0,46
Іноземна мова	3	0,46
Інститут вдосконалення вчителів	3	0,46

* Проект, названий Ініціативою CDIO (Conceive – Design – Implement – Operate), отримав велике поширення і тепер охоплює освітні програми в галузі техніки і технологій по всьому світу. Завданням проекту є таке навчання студентів, в основі якого лежить освоєння інженерної діяльності від-

ЛІТЕРАТУРА

1. Вища освіта України: показчик публікацій (2001–2005 рр.) / уклад. А. В. Морозова, А. Д. Онкович ; передмова Куляс П. П. ; за заг. ред. д.п.н. Онкович Г. В. – К. : Інститут вищої освіти АПН України, 2005. – 118 с.
2. **Абрамов Е. Г.** Подбор ключевых слов для научной статьи [Электронный ресурс] / Е. Г. Абрамов // Научная периодика: проблемы и решения. – 2011. – № 2. – С. 35–40. – Режим доступа : <http://nppir.ru/article/1881>

повідно до моделі «Планувати – Проектувати – Виробляти – Застосовувати» (модель «4П») реальні системи, процеси та продукти на міжнародному ринку [5].

Таблиця 4

**Частотність КС журналу «Вища освіта
України» за I півріччя 2014 року**

Найчастотніші КС журналу «Вища освіта України» за I півріччя 2014 року	Частотність	% від заг. К-ті КС
Освіта	8	15,38
Людина	7	13,46
Нанотехнології	3	5,77
Вища освіта	3	5,77
Наука	3	5,77
Болонський процес	3	5,77

Якщо порівняти найбільш частотні КС журналів «Высшее образование в России» та «Вища освіта України» за I півріччя 2014 р., можна дійти висновку, що українські дослідники вищої освіти більшою мірою спираються на традиційні концепти, аніж їхні східні колеги (табл. 3 і 4).

Отже, в дослідженні, представленому в цій статті, поєднано методи корпусної лінгвістики та ме в освітній практиці у вищій школі.

Описана технологія аналізу КС може слугувати дослідникам для виявлення індикаторів стану предметної галузі, а також може бути використана для підвищення ефективності наукової комунікації, підвищення ефективності генерування та інтерпретації смислів наукового для розвитку

Ми пропонуємо розглядати цю технологію саме як дослідницько-медіаосвітню, спрямовану на розвиток уміння навчатися через дослідження та уміння працювати з фаховою та науковою періодикою в нових інформаційних умовах.

REFERENCES

1. Higher Education in Ukraine: Index of publications (2001–2005) / Compilers: A.D. Onkovich, preface Kulas P.P. / Under general editorship by Doctor of Pedagogical Sciences Onkovich G.V. Kyiv: Institute of Higher Education of Academy Pedagogical Sciences of Ukraine, 2005. 118 p.
2. **Abramov E.G.** Keyword Selection for scientific articles / Abramov E.G. // Scientific Periodicals: Problems and Solutions. – 2011. – № 2. – P. 35–40. – URL: <http://nppir.ru/article/1881>

3. **Арсирій О. О.** Побудова контекстної карти на основі SOM для виділення ключових слів веб-документів освітніх інтернет-ресурсів [Електронний ресурс] / О. О. Арсірій, А. А. Чуğunов, Ю. М. Ларченко // Праці Одеського політехнічного університету. – 2013. – № 1 (40). – С. 49–54. – Режим доступу : <http://elibrary.ru/item.asp?id=18850692>

4. **Белоусов К. И.** Онтология и онтография частнонаучных предметных областей и научная картина мира [Электронный ресурс] / Белоусов К. И., Зелянская Н. Л. // Вестник Пермского университета. Российская и зарубежная филология. – 2012. – № 4. – С. 104–111. – Режим доступа : <http://elibrary.ru/download/23460671.pdf>

5. Всемирная инициатива CDIO. Стандарты : информационно-методическое издание [Электронный ресурс] / пер. с англ. И ред. А. И. Чучалина, Т. С. Петровской, Е. С. Кулюкиной ; Томский политехнический университет. – Томск : Изд-во Томского политехнического университета, 2011. – 17 с. – Режим доступа : http://www.cdio.org/files/standards/CDIO_standards_rus_TPU.pdf

6. **Кобозева И. М.** Лингвистическая семантика / И. М. Кобозева. – М. : Эдиториал УРСС, 2000. – 352 с.

7. **Ляшко О.** Наукові тексти та особливості виділення в них ключових слів [Електронний ресурс] / О. Ляшко, І. Миклушка // Комп'ютерні технології друкарства. – 2012. – Вип. 27. – С. 287. – Режим доступу : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Natural/Ktd/2012_27/myklywka.pdf

8. **Морозова А. В.** Анализ ключевых слов научной периодики как метод повышения медиакомпетентности исследователя / А. В. Морозова // Медиаобразование. – 2014. – № 2. – С. 68–74.

9. **Москвитина Т. Н.** Ключевые слова и их функции в научном тексте [Электронный ресурс] / Т. Н. Москвитина // Вестник Челябинского государственного педагогического университета. – 2009. – № 11. – С. 270–283. – Режим доступа : <http://elibrary.ru/download/66896493.pdf>

10. **Нефляшева И. А.** Ключевые слова и словообразовательные модели современного дискурса [Электронный ресурс] / И. А. Нефляшева // Вестник Адыгейского государственного университета. Серия 2 : Филология и искусствоведение. – 2009. – № 2. – С. 177–183. – Режим доступа : <http://elibrary.ru/download/79625527.pdf>

11. **Азимов Э. Г.** Новый словарь методических терминов и понятий (теория и практика обучения языкам) / Э. Г. Азимов, А. Н. Шукин. – М. : Изд-во ИКАР, 2009. – 448 с.

12. **Нургалева Л. В.** Медиакомпетентность как базовый методический аспект современных образовательных практик / Л. В. Нургалева // Современное образование: проблемы и перспективы в условиях перехода к новой концепции образования : мат-лы междунар. Науч.-метод. Конф., 29–30 января 2009 г., г. Томск. – Томск : ТГУСУР, 2009. – С. 221–222.

13. **Осипова И. А.** Моделирование понятийного потенциала термина «ключевые слова» [Электронный ресурс] / Осипова И. А. // Вестник Оренбургского государственного университета. – 2010. – № 11. – С. 117–122. – Режим доступа : <http://elibrary.ru/download/39866006.pdf>

14. **Федоров А. В.** Словарь терминов... [Электронный ресурс] / А. В. Федоров. – 2010. – 64 с. – Режим доступа : http://www.evartist.narod.ru/text23/0013.htm#з_13

15. **Хренова В. А.** Ключові слова як засіб інформаційного пошуку координатного індексування / В. А. Хренова // Електронні ресурси для науки і освіти : міжвузівська науч.-практ. Конф. (19–20 квітня, 2007, г. Севастополь). – Севастополь : Изд-во Севастоп. Нац. Техн. Ун-та, 2007. – С. 119–121. <http://sevntu.com.ua/jspui/handle/123456789/1220>

3. **Arsiriy, O. O., Chugunov, A. A., Larchenko, Y. M.** Building contextual map based on SOM to highlight the keywords of online educational resources web-documents / A.A.Arsiriy, A.A. Chugunov, Y.M. Larchenko // Proceedings of Odessa Polytechnic University. – 2013. – № 1 (40). – P. 49–54. URL: <http://elibrary.ru/item.asp?id=18850692>

4. **Belousov, K. I., Zelyanskaya, N. L.** Ontology and ontography of separately scientific areas and scientific picture of world // Bulletin of the University of Perm. Russian and foreign philology. – 2012. – № 4. – P. 104–111. URL: <http://elibrary.ru/download/23460671.pdf>

5. Global Initiative CDIO. Standards: Information and methodical edition [Electronic Edition] / Per. From English. And ed. A.I. Chuchalina, T.S. Petrine, E.S. Kulyukinoy; Tomsk Polytechnic University. – Tomsk: Publishing house of Tomsk Polytechnic University, 2011. – 17 p. Mode of access: http://www.cdio.org/files/standards/CDIO_standards_rus_TPU.pdf

6. **Kobozeva, I. M.** Linguistic semantics. Editorial URSS. M., 2000. P.89.

7. **Lyashko, O., Myklyushka, I.** Scientific texts and features a highlight of these keywords // Computer technology of printing. – 2012. – Issue 27. – P. 287. URL: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Natural/Ktd/2012_27/myklywka.pdf

8. **Morozova, A.V.** Keyword Analysis scientific journals as a method of increasing media competence researchers // Morozova, A.V. Media Education, 2014. – № 2. – P.68–74.

9. **Moskvitina, T. N.** Keywords and their functions in the scientific text // Bulletin of the Chelyabinsk State Pedagogical University. – 2009. – № 11. – P. 270–283 URL: <http://elibrary.ru/download/66896493.pdf>

10. **Neflyasheva, I. A.** Key words and wordformation models contemporary discourse // Bulletin of the Adyghe State University. Series 2: Literature and Art Criticism. 2009. №2. P.177–183. URL: <http://elibrary.ru/download/79625527.pdf>

11. The New Dictionary of methodological terms and concepts (the theory and practice of language teaching). – М. : Publishing ICAR. E.G. Azimov A.N. Schukin. 2009.

12. **Nurgaleeva, L. V.** Media competence as a basic methodological aspects of modern educational practices // Modern education: problems and prospects in the transition to the new concept of education: Materials of International. Scientific-method. Conf., January 29–30, 2009, Tomsk. – Tomsk : TGUSUR, 2009. – S.221–222.

13. **Osipova, I. A.** Modeling conceptual potential of the term «keywords» // Bulletin of the Orenburg State University. 2010. №11. P.117–122. URL: <http://elibrary.ru/download/39866006.pdf>

14. **Fedorov, A. V.** Glossary of media education, media pedagogy, media literacy, media competence. Publisher Taganrog State Pedagogical Institute, 2010. – 64 p. URL : <http://www.evartist.narod.ru/text23/0013.htm>

15. **Khrenova, V. A.** Tags as a means of information retrieval of coordinate indexing / V.A. Khrenova // Electronic resources for science and education. Interuniversity Scientific Conference (April 19–20, 2007; Sevastopol) / Sevastopol: Publishing Sevastopol National Technical College, University, 2007. – P. 119–121. – <http://sevntu.com.ua/jspui/handle/123456789/1220>